

ČAS ISTORIJE: IDEOLOGIJA, POLITIKA I PRAKSA IZLOŽBE U IME KAPITALA

ČITAOCI *Danasa* su pre dve nedelje imali priliku da u ovom Biltenu dobiju Vodič kroz institucionalni okvir izložbe U IME NARODA. Po našoj proceni, aktivna ili prećutna podrška izložbi od strane svih u vodiču pomenutih institucija, kao taktički cilj ima pomoć u skrivanju od javnosti nespornih istorijskih činjenica koje ne idu u prilog vladajućoj klasi, a kao strateški cilj – podršku ideološkim i političkim ciljevima izložbe. U skladu sa ovde dostupnim prostorom prenosimo delove iz teksta Milana Radanovića „Kuća terora u Muzeju revolucije“, koji ukazuje na veze između ideologije, politike i prakse izložbe. Ceo tekst možete naći na <http://pescanik.net/wp-content/PDF/kucateroraumuzejurevolucije.pdf>. Delove teksta su izabrali i grupisali ih u tematske celine aktivisti i aktivistkinje Saveza antifašista, Učitelja neznalice, Ne rehabilitaciji i Marks21, uz saglasnost autora. Verujemo da će se na ovaj način uspešno sagledati manipulativni mehanizmi same izložbene postavke, koji adekvatno ilustruju prioritete i metode vladajuće ideologije u predstavljanju i interpretaciji prošlosti. Radi lakšeg praćenja teksta, napomene priređivača označene su plavom bojom, a citati autora izložbe (onako kako su dati u tekstu M. Radanovića) braon bojom. Drugi deo teksta Dušana Petrovića, koji je bio najavljen za ovaj broj biltena, objavićemo sledećeg četvrtka.

U V O D

.... S obzirom na to da je pobeđa jugoslovenskog komunističkog pokreta osujetila restauraciju predratnog društveno-ekonomskog poretka koji je istorijski prihvatljiv zagovornicima vladajuće ideologije posle 2000, nosioci državne istorijske politike nastoje da protivnike jugoslovenskih komunista iz redova snaga kolaboracije rasterete negativnog istorijskog nasleđa. Izložba „U ime naroda – politička represija u Srbiji 1944-1953“ predstavlja pokušaj sublimacije revidionističkih napora da jugoslovenski oslobodilački i revolucionarni pokret prikažu kao zločinački, a razdoblje kome je posvećena izložba kao mračno i najrepresivnije razdoblje u modernoj istoriji Srbije... izložba je, dakle, prema režima autora, osmišljena kao „kuća terora“, po ugledu na izložbene postavke tzv. muzeja komunizma, širom nekadašnjeg Istočnog bloka, pri čemu je Muzej Kuća terora (Terror Háza Múzeum) u Budimpešti, otvoren 2002, najpoznatija muzejska ustanova ove vrste. Specifična, dvojna postavka ovog poznatog budimpeštanskog muzeja osmišljena je s ciljem propagandnog izjednačavanja „crnog i crvenog totalitarizma“ i rasterećivanja domaćeg fašizma od odgovornosti...“

ETNIZACIJA STRADANJA

.... Kada je reč o etničkoj strukturi stradalih, od 55.372 stradalala (uključujući spome ubijene) Nemaca je 27.367 (49,42 odsto), Srba 14.567 (26,30 odsto), Mađara 6.112 (11,03 odsto), Albanaca 1.360 (2,45 odsto), Hrvata 953 (1,72 odsto) itd. Međutim, izložba „U ime naroda...“ orijentisana je ka primerima stradanja (vansudska ubistva, sudska pogubljenja, hapšenja i izolacija) srpskog stanovništva... Ovakav etnocentrični pristup je nerazumljiv s obzirom na činjenicu da je nakon famoznog 12. septembra 1944. zabeleženo 26,30 odsto stradalih lica srpskog porekla... Nedovoljno upućeni posetioci izložbe, a verujem da je takvih pretežan broj, poverovao na osnovu ovog reciprociteta da je ogromna većina od blizu 56.000 stradalih bila srpske nacionalnosti. Uostalom, autor izložbe u brojnim javnim nastupima, kada govori o kvantifikaciji stradalih „žrtava komunizma“, tendenciozno izbegava pominjanje etničke strukture stradalih.“

DEKULPABILIZACIJA (RASTERECENJE OD ODGOVORNOSTI) SARADNIKA OKUPATORA

Sudeći po smislu i zastupljenosti ove vrste manipulacija, rehabilitacija saradnika okupatora jedan je od najvažnijih prioriteta naučilaca i izvođača izložbe...

.... U tekstu koji prati ovaj deo izložbe sugerise se da su osobe koje su stradale kao *narodni neprijatelji* bile izložbene pogibelji kao „politički i klasni protivnici revolucije“, a ne primarno zbog njihovog angažmana tokom okupacije:

Primer 1

„Za Krstu Cicvarića, personifikaciju tabloidnog novinarstva („cicvarićevska štampa“) i potkupljivog, režimskog novinara, autor navodi: „Postoje tvrdnje da ga je Vinston Čerčil ubrajao u najbolje evropske novinare između dva svetska rata.“ Ova konstatacija nije ničim potkrepljena i ima za cilj da istakne navodni profesionalni ugled Krste Cicvarića. „Drugi svetski rat dočekaao je prerano ostareo i narušenog zdravlja. Tekstovi koje je objavljivao u listu *Novo vreme* koštali su ga života. Premda već teško bolestan, odmah po ulasku partizanskih snaga u Beograd uhapšen je i streljan bez suđenja.“ Cicvarić nije objavljivao tekstove samo u *Novom vremenu*, već i u *Srpskom narodu*, glasilu bliskom JNP Zbor, dakle u nesumnjivom fašističkom glasilu. Cicvarićevi tekstovi karakteristični su po iskazivanju antisemitskog i pronacističkog sentimenta. Primera radi, Cicvarić u tekstu pod nazivom „Jevreji i masonerija prema današnjem ratu“, objavljenom u *Srpskom narodu*, 22. januara 1944, ističe: „Jedan nemački novinar, koji je i sam antisemit i koji me je za vreme ovog rata posešio u Beogradu, pitao me je zašto sam antisemit. Moje je obrazloženje kratko: ja sam antisemit zato što su Jevreji štetočine. Oni kvare sve: privredu, moral, rasu... Žrtve ovog rata ne bi bile

za samoobrazovanje

Bilten
uciteljneznalica.org *društvena pitanja*

nom higijenom.“ (U vezi sa tvrdnjom da je Svetoslav Stefanović bio „član nemačke komisije koja je ispitivala sovjetske zločine u Vinici“ konsultovati sledeći članak Olivere Milosavljević „Neznanje ili poricanje holokausta“)

Primer 3

.... „U svrhu uterivanja straha u kosti političkim i klasnim protivnicima objavljivani su mnogobrojni članci u režimskoj štampi koji odišu pretnjama, govorum mržnje, izveštavaju o pogubljenjima a u kojima se traži žestok obračun sa svima onima koji nisu bili naklonjeni novoj vlasti, često po logici 'ko nije sa nama, taj je protiv nas.' Tačno je da su se u spiskovima objavljivanim u saopštenjima vojnih sudova nalazila imena „mahom poznatijih građana“, ali oni nisu osuđeni na smrt ili likvidirani bez suđenja jer su bili „poznati građani“ već zbog njihovog javnog angažmana tokom okupacije... Domaće stanovništvo je očekivalo od organa nove vlasti da najstrože kazni pripadnike snaga kolaboracije koji su počinili ratne zločine i skrivili tuđe stradanje.“

Primer 4

.... Netačna je konstatacija da Mihailović „nije osuđen za ratne zločine“, pri čemu se grubo ignoriše presuda Mihailoviću, izrečena 15. jula 1946. i insinuiira kako je reč o nekakvim „posleratnim konstrukcijama“. Očigledno da autor izložbe nije pažljivo pročitao presudu generalu Mihailoviću. U tački 6. presude, pominje se Mihailovićeva odgovornost za ratne zločine, gde se ističe da je Mihailović kriv jer je svojom delatnošću „raspirivao nacionalnu i versku mržnju i razdor među narodima Jugoslavije, usled čega su njegove četničke bande izvršile masovne pokolje hrvatskog, muslimanskog kao i srpskog stanovništva...“ Takođe, u tački 2. iznosi se zaključak da je Mihailović kriv zbog toga što su „svi njegovi podređeni komandanti i jedinice po njegovim direktivama i naređenjima za sve vreme rata zajedno sa fašističkim okupatorskim jedinicama, izvodili vojne operacije protiv narodnih oružanih snaga i vršili zločine i teror nad narodom.“

Primer 5

.... Odluka da se Mihailović (u postavci izložbe) uvrsti među trojicu tipičnih ili reprezentativnih zatočenika socijalističke Jugoslavije, 1944-1953, spoma je jer je Mihailovićev tretman u zatvoru bio daleko povoljniji u odnosu na mnoge druge zatvorenike (što se može reći i za Dragoljuba Jovanovića, donekle i za Borislava Pekića). Ova odluka ima za cilj da normalizuje Dražu Mihailovića, svrstavanjem uz dvojicu zatvorenika koji nisu odgovorni za stradanje drugih ljudi, pogotovo ne za masovne zločine nad civilnim stanovništvom (za šta je Mihailović komandno nesumnjivo bio odgovoran).“

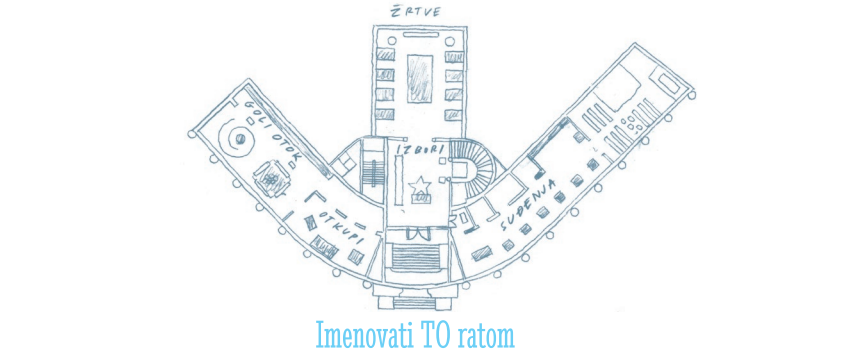
Primer 6

.... za Dragomira Stojadinovića, jednog od aktera kvsilniškog propagandnog aparata, navodi se sledeće: „... jedan je od akcionara i direktor lista *Vreme pre rata*, a tokom rata radi u upravi lista *Novo vreme*. Kidnapovan i osuđen na smrt avgusta 1946. pa pomilovan uz preinačenje kazne na 20 godina zatvora. Amnestiran je 1953, ali mu je ubrzo bilo omogućeno da emigrira kod brata Milana u Argentinu.“ Stojadinović je, dakle, bio angažovan u upravi profašističkog lista *Novo vreme*, koji je opravdavao i veličao okupacioni poredak, glorifikovao nemačku vojnu silu i kvsilniški režim, široo fašističku propagandu i rasističku mržnju, opravdavao zločine okupatora i kvsilniških snaga, ali se u ime Srpskog izdavačkog preduzeća (kao većinski akcionar) potpisivao i kao vlasnik i izdavač profašističkog glasila *Ponedeljak*, čiju je naslovnu stranu krasilo zaglavlje sledeće sadržine: „Victoria! Nemačka pobeđuje na svim frontovima: Victoria! Nemačka pobeđa – pobeđa Evrope.“

FABRIKACIJA GNEVA (MANIPULACIJA AFEKTOM)
Sve druge manipulacije teže su učoljivo i shvatljivo ako ova uspe tj. ako se posetioci afektivno opredele prema temi i ideji izložbe. Sudeći po osvrtnu na magistarski rad autora izložbe, metodologija za tu vrstu manevara mogla je biti akreditovana i na Katedri za istoriju Filozofskog fakulteta.

Afekt, primer 1

.... U centralnoj sali, levo i desno od logorizovane karte Srbije, u 8 stilizovanih staklenih lesova, priloženi su podaci i lični predmeti i dokumenti 16 ličnosti sa margina istorije, koje su bile nesumnjive žrtve terora, pri čemu niko od njih nije zaslužio da izgubi život (iako su neki svakako

Imenovati TO ratom

zaslužili višegodišnju vremensku kaznu, zbog nesumnjive saradnje sa okupatorom). Tendencioznom odabirom ovih ličnosti, kao reprezentata „žrtava komunističkog terora“ kod posetilaca se stvara utisak da je reč o tipičnim slučajevima...“

Afekt, primer 2

.... Na izložbi se manipuliše fotografijama kostiju streljanih pripadnika fašističkih formacija iz rudnika Huda jama pokraj Laškog u Sloveniji, iako ne postoje dokazi da je među licima stradalim u Hudoj jami bilo osoba sa područja Republike Srbije ili lica srpske nacionalnosti. Takođe, na izložbi i u katalogu prikazano je nekoliko fotografija lokacija masovnih grobnica i memorijala posvećenih stradalima na Kočevskom rogu: „Kočevski rog – masovna tajna grobnica u Sloveniji gde su komunističke vlasti tokom maja-juna 1945. ubile više hiljada ratnih zarobljenika i civila hrvatske, srpske i slovenačke nacionalnosti. Ubijani su bacani u nekoliko dubokih kraških jama i neretko i poluživi zatpavnani.“ U tekstu se ne napominje da glavina streljanih na Kočevskom rogu nisu pripadali srpskom narodu i da među streljanima nije bilo srpskih civila, već je reč o pripadnicima kvsilniškog Srpskog dobrovoljačkog korpusa, dobrovoljačke formacije pod komandom nemačkog okupatora (čiji pripadnici su mučili i ubijali zarobljene pripadnike NOVJ i antifašistički orijentisane civile, a zarobljene pripadnike NOVJ predavali nemačkom okupatoru), niti se navodi da su streljani zarobljenici hrvatske nacionalnosti bili pripadnici Oružanih snaga NDH.

Afekt, primer 3

.... Istoričar Srđan Cvetković je u svom magistarskom radu reprodukovao neproverene tvrdnje o smrti dve istaknute ličnosti iz srpske vojne istorije, bez pozivanja na bilo kakve izvore: „Po ulasku u Beograd, hapšen je i maltretiran slavni general Petar Bojović, a njegov sin Dobroslav osuđen je na zatvorsku kaznu od 12 godina koju je odležao u Sremskoj Mitrovici. Major Dragutin Gavrilović, čuveni komandant odbrane Beograda iz 1915, po povratku 1945. iz nemačkog ropstva je hapšen, saslušavan i izgladnjivan pa je ubrzo preminuo a njegove dve kćerke Milica i Emilija su obeščašćene.“ Postavlja se pitanje, kako je moguće u jednoj naučnoj monografiji, koja je recenzirana od strane dvojice eminentnih istoričara, u jednom magistarskom radu, objaviti neproverene i nepouzđane podatke bez ikakvih referenci?..“

VIKTIMIZACIJA
Izložba treba da sugerise ili utvrdi status nevine žrtve istaknutim ličnostima ali i celom narodu čiji su oni/e predstavnici u stradanju; postupak koji se teško može izvesti bez nipođaštavanja i poniženja žrtava fašističkog terora.

Viktimizacija zločinaca

.... Na zidovima centralne sale uočljivo je nekoliko stotina fotografija (neke fotografije su duplirane), iz fototeke Državne komisije za tajne grobnice. Ove fotografije su bezimene. Među njima se nalaze likovi nesumnjivih žrtava terora, ali i ratnih zločinaca i saradnika okupatora. Među njima je i lik Milana Aćimovića, kvsilniškog ministara unutrašnjih poslova, čiji lik egzistira i u foto-kolažu na pozivnici za izložbu, što možemo tumačiti kao svojevrsnu provokaciju. Među ovim bezimenim likovima možemo primetiti i fotografije dvojice četničkih koljača (članovi tzv. crnih trojki, Previslav Milovanović Ebir iz Preljine kod Čačka i Milisav Stojić iz Medvede pokraj Trstenika), kao i drugih lica koja su skrivila tuđu smrt i stradanje (denuncijanti, članovi prekih sudova i drugi saradnici okupatora).“

Viktimizacija celog naroda

.... Kada broj od najmanje 14.640 stradalih sa područja Srbije južno od Save i Dunava, pri čemu smo izostavili dupla imena u registru (čak ako pretpostavimo da maksimalno nekoliko hiljada imena nisu uneta u registar iz objektivnih razloga, iako ovu pretpostavku treba egzaktno dokazati, pri čemu ovakav numerički ishod nije posve ili naročito izvestan), uporedimo sa brojem od približno 13.556 stradalih lica u Sloveniji nakon oslobođenja, onda nije teško zaključiti da je u Sloveniji, proporcionalno ukupnom broju stanovnika, obračun sa snagama kolaboracije i njihovim simpatizerima bio intenzivniji, imajući u vidu broj usmrćenih lica.“

Viktimizacija zločinaca

.... Viktimizacija ličnosti osuđene zbog komandne odgovornosti za ratne zločine i kolaboraciju snaga pod njenim zapovedništvom predstavlja ne samo iskričljivanje slike prošlosti već

i ruganje žrtvama Mihailovićevih četnika, s obzirom da je Mihailović bio odlično obavešten o zločinima njemu komandno potčinjenih jedinica i da je naredio i inspirisao sprovođenje vojnih akcija koje su rezultirale zločinima ... Konceptualizacija Mihailovićeve ćelije (okov za noge u improvizovanoj ćeliji – kao notorni istorijski falsifikat) ima za cilj da viktimizira njegovu ličnost.“

Viktimizacija osuđenih za saradnju sa okupatorom

.... Žanka Stokić je stavljena na stub srama zbog angažmana u Beogradu, koji je od 21. aprila 1941. pa sve do pred kraj okupacije bio pod kontrolom i u službi nemačkog okupatora. Radio program ove stanice bio je prvenstveno namenjen nemačkim vojnicima na okupiranim teritorijama i na frontu. *Novo vreme* je 17. avgusta 1941. pisalo da premijerno emitovanje pesme „Lili Marlen“ („najpopularnija melodija na Jugoslaviju“) predstavlja „senzacionalan uspeh beogradskog mikrofona“. Gotovo sve radio-emisije emitovane su na nemačkom jeziku. Jedna od retkih emisija na srpskom jeziku bila je zabavna emisija „Veselo srpsko popodne“ ili „Šareno popodne“, emitovana 1943, u kojoj je nastupala i Žanka Stokić...“

Viktimizacija političke elite

.... Naročito je očigledno relativizovanje odgovornosti kneza Pavla Karađorđevića (inače bliskog rođaka jednog od sponzora izložbe), u ovom delu izložbe, što je dodatno bizarno budući da knez Pavle, niti bilo ko od pripadnika porodice Karađorđević, nije bio suđen ili represiran nakon oslobođenja. Patefično intonirano tumačenje detronizacija Karađorđevića i njihovog stranstvovanja, predstavlja pokušaj delegitimizacije posleratne vlasti, za koju se još u uvodnom delu konstatovalo da je zasnovala vlastiti režim „nedemokratskim izborima“, pri čemu se namerno zaboravlja da je KPJ zasnovala vlast na osnovu široke podrške pokretu koji je ova organizacija predvodila (Narodnooslobodilački pokret) i da međuratni izbori takođe nisu bili primer demokratskih standarda, niti je monarhistički režim, na čelu sa porodicom Karađorđević, sproveo plebisit u narodu o tome želi li narod monarhiju ili republiku, kako 1903. tako ni 1919. ... Kada je reč o delu *Odluke* iz 1945. „ne treba zaboraviti da je u vreme kada je knez Pavle bio namesnik, oktobra 1940. godine, vlada Cvetković-Maček donela i dobro poznate rasističke uredbе uperene protiv jevrejskog stanovništva u Jugoslaviji...“

BURŽOAZIRANJE (GRADANIZACIJA) STRADANJA

.... Podaci iz radne verzije registra stradalih u Srbiji nakon oslobođenja, koja je dostupna na sajtu Državne komisije za tajne grobnice, demantuju uvrženi stereotip o „starom građanskom sloju“ kao najbrojnijoj kategoriji stradalih. „Desetine hiljada državnih činovnika i advokata, trgovaca i seoskih gazda, sitnih industrijalaca i sveštenika, najčešće bez suđenja streljano je odmah po dolasku komunističkih snaga, uglavnom pod optužbama za saradnju s okupatorom i narodnim izdajnicima“, kako se upoređeno i stereotipizirano ističe u *Novoj istoriji srpskog naroda*. Ovaj stereotip reprodukovao je i istoričar Srđan Cvetković: „Pored osvedočenih zločinaca i kolaboracionista, na meti revolucionarnih vlasti našao se pre svega stari građanski sloj – građanski političari, činovnici, trgovci, industrijalci, zanatlije, sveštenici, seoske gazde (kulaci), kao i svi oni koji su na bilo koji način bili u predratnoj i ratnoj državnoj administraciji ili su nešto značili u javnom životu, a nisu bili komunističkih uverenja (što je ovom nasilju davalo ton klasne revolucije).“ Dakle, iako je nesumnjivo većina stradalih posle oslobođenja pripadala seoskom stanovništvu i zemljoradnicima (oko 3/4), posetioci izložbe i čitaoci kataloga, koji nisu upućeni u ovu tematiku, mogli bi, na osnovu odabira i prezentacije eksponata, pogrešno pomisliti da je velika većina stradalih poticala iz „starog građanskog sloja“ jer je u postavci disproporcija obrnuta...“

CINIZAM

Ovi primeri bi mogli da se uvrste u jednu autorsku tezu sa FABRIKACIJOM GNEVA ali zbog izražene ciničnosti izdvajamo je u posebnu kategoriju. Na primer, uključivanje stradanja na Golom otoku u koncept i postavku učinjeno je uz depersonalizaciju žrtava i prečukivanjem oštine tretmana u poređenju sa ostalim grupama pritvaranih i kažnjavanih (primer 2); hiperbolizacija Titovog kulta (primer 4), prikazivanje skice nemačkog logora kao nečega što ima veze sa posleratnom represijom (primer 3) itd.

Primer 1

.... U improvizovanim ćelijama Dragoljuba Jovanovića

i Borislava Pekića takođe su prikazani masivni okovi za noge, eksponati pozajmljeni iz zatvora u Sremskoj Mitrovici. Okov za noge korišćen je u Kaznenom zatvoru Sremska Mitrovica, u međuratnom razdoblju, kao dodatna mera torture kojoj su bili izloženi tzv. najteži krivci, u samicama, uključujući i zatvorene komuniste ... Neupućeni posetilac izložbe, na osnovu pomenutog eksponata, mogao bi pomisliti da su Jovanović i Pečić u istražnom zatvoru, ali i u zatvorima u kojima su izdržavali kaznu, bili prinuđeni da nose okv, odnosno da su bili mučeni. Jovanović i Pečić su ostavili memoarske zapise u kojima su opisali vlastiti boravak u istražnom zatvoru, kao i u zatvorima u kojima su izdržavali kaznu. Međutim, ova dvojica pisaca u svojim zapisima nigde ne pominju da su bili mučeni time što su bili prinuđeni da nose okov za noge.

Primer 2

.... Međutim, primetno je da je individualni pristup stradalim ličnostima mnogo više izražen u delu izložbe posvećenom stradanju antikomunista u odnosu na deo izložbe posvećen stradanju unutarpartijske opozicije. Ovo naročito postaje upadljivo ako uzmemo u obzir da je u centralnoj sali izloženo nekoliko stotina foto-portreta stradalih antikomunista, uključujući pojedine ličnosti koje su bile počionici zločina ili su na drugi način bile odgovorne za stradanje ljudi ... Na osnovu publikovanih narativnih svedočenja pripadnika građanske opozicije i drugih antikomunista ... Realno je pretpostaviti da je položaj uhapšenih komunistu u beogradskim istražnim zatvorima bio znatno manje podnošljiv u poređenju sa položajem ostalih političkih pritvorenika...“

Primer 3

.... U ovom delu izložbe moguće je videti i skicu logora u Šapcu. Međutim, reč je o mapi nemačkog logora, 1941-1944, koja je publikovana u monografiji o šabačkim logorima (1967). U postavci i katalogu izložbe uopšte nije napomenuto poreklo skice. Ovo je naročito neprihvatljivo budući da je u natpisu na skici moguće pročitati da je „skicu uradio – na osnovu sećanja preživelih logoraša, Milivoj Vasiljević, kustos Narodnog muzeja u Šapcu“. Neupućeni posetilac izložbe ili čitalac kataloga mogao bi pomisliti da je skica nastala na osnovu sećanja preživelih zatočenika zarobljeničkog logora u Šapcu, formiranom nakon oslobođenja. Za razliku od posleratnog zarobljeničkog logora, na istoj lokaciji, nemački logor u Šapcu podrazumevao je brutalne postupke prema zatočenicima, uključujući mučenja zatočenika i njihove likvidacije na oklimn stratštima, ali i u samom logoru, stoga je sledeća formulacija oblik manipulacije činjenicama: „Nakon dolaska komunista logor opstaje samo sa novim pritvoreniciima.“

Primer 4

.... Ako državnu indoktrinaciju omladine u doba socijalizma, na osnovu koncepta izložbe, možemo dovesti u kontekst političke represije, da li istu takvu indoktrinaciju u doba jugoslovenske monarhije možemo dovesti u kontekst onovremene političke represije? Naravno, odgovor je u oba slučaja odličan ... Jedini sponesnik maršalu Titu koji je podignut za njegovog života u nekom od jugoslovenskih gradova bio je spomenik u Užicu (rad Frane Kršinića), postavljen na dvadesetogodišnjicu ustanka naroda Srbije protiv fašizma ... Spomenik u (Titovom) Velenju, podignut 1977, replika je Titovog spomenika iz Kumrovcа. Titov spomenik u Bujanovcu (1983), podignut je kao simbol bratstva i jedinstva u ovoj etnički mešovitoj varoši (uklonjen je 1993. i ritualno zakopan na lokalnoj stočnoj pijaci, kao posledica prethodnog napuštanja politike ravnopravnosti naroda). Poređenja radi, u Kraljevini Jugoslaviji bilo je podignuto najmanje 68 spomenika i spomen-obeležja posvećenih kraju Petru I Karađorđević, 132 posvećenih kralju Aleksandru Karađorđević, 1 posvećen kraljici Mariji Karađorđević i 3 posvećenih kralju Petru II Karađorđeviću.“

ZAKLJUČAK

.... Negativan odnos prema nasleđu jugoslovenskog revolucionarnog pokreta i socijalističke države zasnovane nakon pobeđe jugoslovenske revolucije, kao oblik istorijskog pravdanja novog poretka, podrazumeva radikalno prekrajanje nedavne prošlosti jugoslovenske zajednice (čije društveno uređenje je prihvatljivije većini stanovnika Srbije od aktuelnog društvenog poretka) i predstavlja deo ukupnog sindroma restauracije kapitalizma. Ova tendencija koincidira sa drastičnim produbljivanjem socijalnih razlika i potiranjem stečenih socijalnih prava najsišnih slojeva stanovništva, kao značajne tekovine prethodnog socijalističkog razdoblja. Stoga bi tačan naziv ove izložbe trebalo da glasi: „U ime kapitala...“

